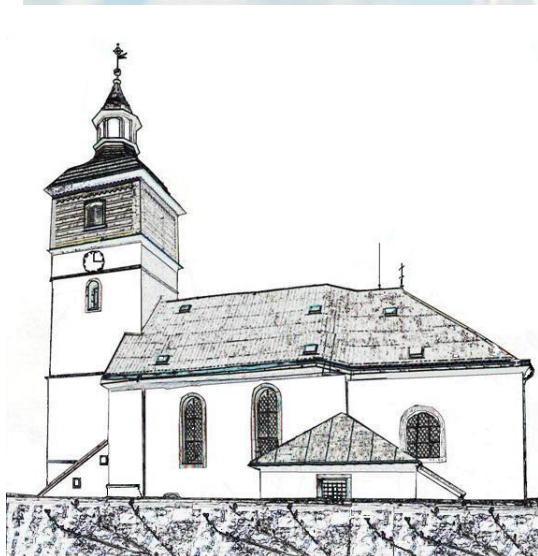

Trutnov - Horní Staré Město, farní kostel svatého Václava

Stručná historie

Horní Staré Město, původně zvané Úpa, vzniklo mezi prvními osadami v procesu kolonizace východní části Krkonoš. Při hledání kratší cesty do Slezska a Svídnice. Osada dostala název podle stejnojmenné řeky, která tu protéká. Je předpoklad, že kostel byl zbudován poblíž rostoucích lidských sídel. Údajně vedle kostela stávala i tvrz. Usazení královského

lesmistra Kašpara Nusse zde napovídá o tom, že osada měla ještě v 16. století svůj význam při správě trutnovských komorních lesů, které byly majetkem českého státu pro jeho kutnohorské stříbrné doly a hutě. Koncem 19. století s rozvojem textilního průmyslu nastal masivní příliv nových obyvatel. Horní Staré Město bylo povýšeno roku 1904 na městys a roku 1947 bylo připojeno k městu Trutnovu.

Kostel je nejstarší dochovaným objektem města. A poprvé je písemně doložen listinou Jana z Varnterberka, držitele Trutnovského panství v roce 1313: „že předal náš kostel, položený ve Starém Trutnově, ve kterém máme plně patronátní právo, s celým majetkem“ zderazskému klášteru v Praze ve prospěch špitálu v Novém Trutnově. Listinným doložením lze odvodit, že kostel byl založen již před uvedeným rokem. Bližší datování vzniku se odvozuje z umělecko historické analýzy stavby. Například existence a uložení křížové klenby presbytáře posouvá vznik do třetí čtvrtiny 13. století. Přesto rok v němž byly položeny základy stavby je jen přibližný odhad. Je jisté, že vzhled kostela odpovídá kolonizačnímu typu zde obvyklému jako je ve Vlčicích, nebo Starých Bukách. Zsvěcení kostela svatému Václavu je pravděpodobně ze 17. století. Prvotní zsvěcení bylo sv. Vítu. Ranně

gotický kostel byl v době husitských válek roku 1424 vypálen rovněž jako objekt trutnovského špitálu, řádu křížovníku Strážců božího hrobu, kteří kostel dle darovací listiny spravovali. Kostel se podařilo roku 1436 obnovit a řadu let byl filiálním k Trutnovu. Roku 1581 renesančně přestavěn. Starší literatura napoví, že renesanční přestavbu kostela řídil italský stavitel Carlo Valmadi, v této době působící na Trutnovsku. Píše se o něm, že provedl přestavby kostelů v Dolním Lánově, Dolní Olešnici, Hostinném, Maršově a Rudníku. Lze se však setkat i s jiným názorem, např. Ph.D. Marek Madaj se domnívá, že italský stavitel doby renesance by nestavěl věž podle gotické tradice, která zachovávala dělení jednotlivých pater věže horizontálními liniemi, jako tomu v Horním Starém Městě, proto přestavbu mohl řídit jedině místní stavitel. Ze starého gotického hornoměstského kostela ponechal původní presbytář a část průčelní věže.

Období reformace, v němž byla přestavba realizována, připomínají na západní straně věže tři kamenné hlavy. Uvažuje se o tom, že původně sloužily v jiných částech kostela. Vedou se různé verze domněnek, koho zpodobňují. Prostřední ozdoba v podobě prasečí hlavy zůstává vůbec záhadou. Pod z části opadanou omítkou věže je nepatrný náznak původní nenáročné iluzivní malby. V období národního obrození roku 1858 zde našel kněz František Petera Rohoznický²³⁾ arch pergamenu údajně glagolského textu v rukopisu, kterým jak píše: „desky urbáře z roku 1618 byly polepeny“. K dokreslení pravosti nálezů nelze zamlčet, že informaci o něm vydal Václav Hanka. Mnělo jít o zlomek z Emauzského breviáře. Ke konci 19. století se kostel ocitl v nebezpečí zániku. Při vzrůstu počtu obyvatel kostel již nedostačoval a tak vznikl plán na jeho rozsáhlou přestavbu v duchu secese. Plán však nebyl Vídní přijat. Z té doby pochází milná teze, že se jedná o románskou stavbu. Za posledních tři sta let proběhla vždy na přelomu století jeho oprava. Při poslední v letech 1994 - 2008 bylo provedeno statické zajištění obvodových zdí kostela, které ohrožovala voda pronikající do základů vystavených na štěrkopísku, výmalba interiéru, podlahové topení a nové bednění věže.

Budova

Kostel stojí poblíž obecní komunikace. Kolem se rozkládá starý hřbitov zrušený koncem 19. století. Prostor opuštěného hřbitova vymezuje zeď na níž se zachovalo několik náhrobků. Stavba kostela se nachází nedaleko řeky Úpy, jejíž vody ji ohrožují. Základové zdivo je tvořeno úlomky hrubě opracovaného zvětřalého pískovce na hliněnou

maltu. Východní zeď presbytáře je z červenohnědého pískovce na maltu. Fasáda po celém obvodu je hladká v starorůžové barvě. Okna a ostění dveří jsou zvýrazněna archivoltou 10*) tmavšího odstínu.

Kostel je jednodílný, orientovaný s předsunutou věží na západě. Loď je obdélná opatřena plochým dřevěným kazetovým stropem se zbytky barevného ornamentu. Původní pískovcová dlažba byla roku 2008 nahrazena umělým kamenem zkosení vítězného oblouku pochází z přestavby počátku 20. století. Na jeho pravé straně je umístěna kazatelna přístupná schodištěm ze zákristie. Na levé straně oblouku je boční oltář. Presbytář je pravoúhlý, gotický zaklenut křížovou klenbou o hranolově zkosných žebrech s náběžnými štítky a jehlovými konzolami. V jižní straně presbytáře se dochovalo původní kamenné ostění dveří kudy je přístup do obdélné zákristie. Na severní straně presbytáře je obdélná patrová oratoř. Strop spodní oratoře je dřevěné trámoví. Patrová s ochrannou balustrádou je zastropena ploše, přístupná je vlastním bočním vchodem. Podlaha loď je nově obložena přírodním kamenem v presbytáři leží slivenecký mramor.

Varhanní a pěvecký kůr v zadní části loď je dvoupodlažní. Trámoví, které jej nese, je ukotveno v obvodových stěnách loď. Zábradlí obou pater zdobí ozdobná dřevěná balustráda, jejíž polychromie imituje mramor. Zde na kůru vidíme na zdi u věže otvor, který je pozůstatkem kruhového okna gotického štítu kostela. Celkově zastavěná plocha činí 385 m².

Maximální výškové hodnoty jsou:

vrchol křížku věže	37,23 m
střed hodin	18,08 m
střešní hřeben loď	15,42 m
strop loď	8,59 m
vítězný oblouk se klene v ...	7,73 m

Hlavní průčelí

Hlavním průčelím kostela tvoří na západě předsunutá čtyřhranná věž, jejíž nižší patra pamatují původní gotický kostel. Na zděnou část věže s hodinami je osazena bedněná zvonice s žaluziovými okny. Završena je obdélnou stříškou krytou šindelem přecházející u lucerny do polygonálního tvaru. Jehlancovou špicí zdobí ozdobný kříž s tepaným praporcem. Na praporci je letopočet 1612 a písmena AS. U paty věže je obloukový vstupní portál z kamene bílého pískovce mělce

profilovaného. Vstupní předsíň v mase věže je zastropena valenou klenbou s lunetovými výsečemi. V bocích stěn jsou lunetové výklenky.

Na severní a jižní straně věže jsou krytá schodiště na kruchtu a do horních pater věže. Schodiště umístěná po obou stranách věže byla původně kryta pouze dřevěnou stříškou podepřenou kůly. Později byla obezděna. Základy schodů však nebyly dimenzovány na zátěž přístavby a došlo k trhlinám mezi věží a schodištěm. Severní schodiště bylo s těchto důvodů uzavřeno.

Okna

Kostel má několik tvarů oken. Největší počet tvoří okna sakrálních prostor kostela, která jsou obdélná s obloučkovým zaklenutím, jsou zde i okna kruhová a okna polygonální. U bočních přístaveb a přístupových chodeb jsou okna prostá pravoúhlá s obloučkovým zaklenutím. Okna presbytáře a lodě jsou dvouvrstvě prosklená. Vnější tabulkové rámování je osazeno čirým tabulovým sklem. Vnitřní okna jsou vitrážová a krom růžového lemování bezbarvá.

Střecha

Střecha lodě je strmá s valbou nad presbytářem. Zákristie a oratoř mají střechy šikmé valbové. Boční schodiště kůru a závěťří mají střechy pultové. Většina střech je kryta falcovaným plechem. Výjimkou je šindelová střecha věže a šablony na oratoři. V hřebenu střechy presbytáře je dvouramenný patriarší kříž.

Inventář

Hlavní sloupový oltář pochází z počátku 18. století. Na oltářním obraze zachytil trutnovský malíř Ignác Russ scénu, na které anděl ukazuje českému knížeti svatému Václavu staroboleslavský obraz Panny Marie s Ježíškem zvaný Paládium České země. Po stranách obrazu jsou sochy andělů zhotovené nejspíš dílnou Františka Jiřího Pacáka. Boční oltář z roku 1810 je zasvěcen Panně Marii. Kazatelna je vyřezávaná. Kamenná křtitelnice je raně gotická.

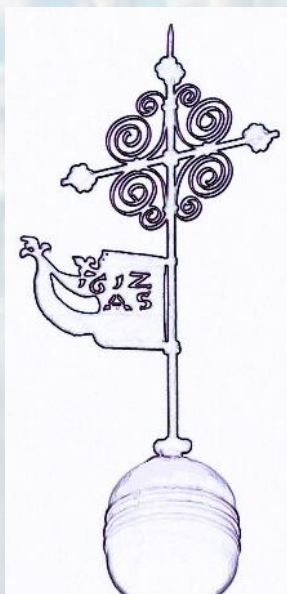
Nejcennější památkou kostela je dřevěný polychromovaný epitaf zdejšího královského lesmistra Kašpara Nusse, zemřelého v roce 1606. Ten zastával skoro čtyři desítky let vrchní dohled nad krkonošskými lesy a nad splavováním dřeva z hor. Malovaná vyřezávaná náhrobní deska má úctyhodné rozměry: výška 4 m a šířka 1,25 m.

Varhany

Varhanní kůr zdobí pozdně renesanční varhanní skříň, patřící v Čechách mezi nejstarší. Původní varhany se nezachovaly. V roce 1939 byly nahrazeny dvoumanuálovým pneumatickým nástrojem firmy Kloss z Krnova. Tento nástroj zrekonstruoval na začátku sedmdesátých let Josef Matyska z Červeného Kostelce. Varhany vybavil nově vypracovanými alikvoty a mixturami, aby se přiblížil baroknímu zvuku.

Zvon

Věž nese třináctcentový zvon z roku 1609, který byl odlit v Hostinném dílnou zvonaře Martina Schrottra. Zvon nechal odlít, jak je na něm uvedeno, farář Jeremiáš Bock z Jelení Hory.

Trutnovsko.net

Trutnov - Horní Staré Město farní kostel svatého Václava

